

մեն մի հիւանդ վարակեալի օգնութեամբ իւր արհեստի համեմատ գերձակութիւնս հիւանդութիւն է անուամբ Արհեստ չիմացողները աշխատում են ծաղկանոցներում և բանջարանոցներում կամ ալիւսի գործարաններում որ նոյն հաստատութեանն են պատկանում։ Ամառը բոլոր կարողները մասնակից են գաշտային պարապմունքներին։

Նրանց զբաղեցնում են ոչ ի՛նչ շահադիտական նպատակներով այլ բարոյական և բժշկական տեսակէտներով։ Այստեղ մինչև իսկ խառութեամբ պահպանւում է այն սկզբունքը, թէ ծուլութիւնը քրիստոնեայի համար մեղք է։ Ոչ ոք նրանց չէ ստիպում աշխատել երբ նրանք անկարող են բայց ձանձրոյթի տանջանքներ էլ չպէտք է ունենան ծուլութիւնից։ Երբ փոքր ինչ աշխատել կարող են իսկ թէ շարժումը և մաքուր օդը բժշկականութեան էական մէջոց է՝ անկարօտ է բացառութեան։ — Այսպիսով անսնում ենք որ ներկայ դարու բարեգործութեան մէջ ևս նիւթական օգնութիւնը կապուած է դաստիարակութեան և աշխատանքի զաղափարի հետ ինչպէս քրիստոնեութեան նախկին դարերում։

(Կր շարունակութիւն)։

Գ. Վ.

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆՆԵՐ.

ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ.

Ինչպէս յայտնի է բանուոր դասակարգը վերջին ժամանակ մեծ խռովութիւններ հանեց Իտալիայում կառավարութեան դէմ, այնպէս որ հարկ եղաւ գրեթէ ամբողջ բանակը ոտքի կանգնեցնել և ղէնքի զօրութեամբ խաղաղեցնել ապստամբներին։ Առանձին հետաքրքրութեան առարկայ է ներկայացնում կաթոլիկ եկեղեցւոյ բռնած դիրքն այս դէպքում՝ իւր հետեանքներով։

Խռովութեան զլխաւոր կեղծոններից մէկն էր Միլան քաղաքը, որի արքեպիսկոպոս կարգինալ Ֆերրարին յայտնի է վաղուց իբրեւ պապական—կղերական ձգտումների ամենածայրահեղ ներկայացուցիչ, Խռովութեան սկսելու յաջորդ օրը,

երբ ապստամբներն արդէն պատնէշներ կանգնեցրել ու կռուի մէջ էին՝ արքեպիսկոպոսը թողեց շտապաւ քաղաքը և իբրեւ թէ իւր թեմն այցելելու ելաւ։ Բնականաբար ամէնքը հաւատացած են, որ նա չէր կամենում քաղաքում մնալով ապստամբների հակառակ քարոյելի և յոյս ունէր, որ յեղափոխութիւնը թագաւորական գահը շարժելու կնայատէ և պապական իշխանութիւնը վերականգնելու համար ծանապարհ հհարթէ։ Քաղաքից եկած դժբաղդ լուրերը չլսելու էր տալիս նա մինչև որ պետ զօրքը գրաւեց կապուցիներին մի վանք, ուր ապստամբներն ապաստանարան էին գտել և կալանաւորեց ու խուզարկեց կրօնաւորներին. այդ ժամանակ նա նամակ գրեց նահանգապետ գնեւրալ Բալպինի խնդրելով արձակել կալանաւորուածներին և ստացաւ մի շատ կտրուկ պատասխան, որի մէջ գնեւրալը ցաւ էր յայտնում՝ Մեծն Ամբրոսիոսի յաջորդին այդպիսի դժուարին հանգամանքներում իւր աթոռից հեռացած տեսնելով փոխանակ իւր բոլոր ստորադրեալ հոգեւորականների հետ մէկտեղ փակեցնելու կառավարութեան, որ եղբայրասպան կռուին վերջ դնեն։ Արքեպիսկոպոսի դէմ խիստ զայրացած է նաև նորա թեմի ժողովուրդը։ Պապը նորա հանգէին ուղղած մի նամակի մէջ խուլ զրգոհութիւն է յայտնում վտանգի ժամին քաղաքից հեռանալուն համար, այնուամենայնիւ իւր թեմի տակն է առնում նորան, և առհասարակ եռանդով պաշտպանում է եկեղեցականներին՝ նոցա վերայ բարդուած մեղադրանքների դէմ։ Ֆերրարին այժմ Հռոմում է և շատերը ենթադրում են, որ պապը խոհեմութեամբ մտքերը խաղաղեցնելու համար նորան իւր աթոռից կհեռացնէ։ Արդէն ձերբակալուած է և ամօթով բանալը տարուած նորա աջ բազուկ Գոն Ալբերտարիօ քահանայ, Osservatore Cattolico թերթի տիրահոջակ խմբագիրը, որ խռովութիւնից մի օր առաջ խիստ կծու մեղադրական յօդուածներ էր հրատարակել և ապա փախել։ Թե ինչպիսի տրամադրութիւն է իշխում եկեղեցականներից շատերի մէջ՝ օրինակ կարող է համարուել Մեսսինա անունով մի քահանայ, որ Ջենովայի ծանապարհին զինուորներին մի խմբի հետ միանալով՝ զատապարտում էր ամէն կերպ կառավարութեան ընթացքը, բոլոր շարեաց պատճառ թագ. իշխանութիւնը համարում յորդորում ապստամբների վերայ հրացան շարձակել և երբ ձերբակալեցին նորան, բացականչում էր. «Կռուեցէք միշտ պապի աշխարհական իշխանութեան համար, Վեցցէ պապ—արքան, Վեցցէ համայնական յեղափոխութիւնը»։ Յամենայն դէպս եկեղեցականների մեծամասնութիւնը, եթէ և այսպիսի յայտնի թշնամական ցոյցեր չէր անում, իւր կրաւորական դիրքով և անտարբերութեամբ դժ էր տալիս խռովութեանը։ Շատ սակաւ էին

օրինակելի բացառութիւններ, որոնց մէջ աչքի է ընկնում կրկին Արեւմտեան ազնուախոհ հայկական Բոնուսէլլին, որ բանութիւններին, գործառններին, մամուլին ուղղած մի շրջաբերականով ճշմարիտ հոգիւն վայել լրջութեամբ, յորդորում է հայրենիքի շահերը բարձր գասել, բուն միջոցներից խոյս տալ, պետութիւնը ճանաչել իրրե օրէնքի և իրաւանց պաշտպան, կատարել նորա և փոխադարձաբար միմեանց նկատմամբ ունեցած նուիրական պարտականութիւնները, Ի միջի այլոց նա ասում է մամուլի համար. «Յաւով և զարմանքով տեսայ ես, թէ ինչպէս իրեն կաթողիկական անուանող մամուլի մի, թէ և փոքր, մասը լեզուի սանձարձակութեան կողմից մրցում էր հակակրեական մամուլի հետ և հաւատարմաւոր պաշտպանելու ու չգիտեմ ինչ քրիստոնէական—առկաւարական նպատակների ծառայելու համար, գրեթէ դաշնակցում էր ընկերաւարականներին, ինչ որ դասակարգների ճշման մասին էր խօսում և կառավարութիւնը արհամարհելի դարձնում, նա ամենայն ազատութեամբ յայտարարում եմ որ ոչ կաթողիկական է, ոչ քրիստոնէական, ոչ մարգարեական այդ վարմունքը, և որ կրօնը կապ չունի ամենեւին կործանման այդ քանքների հետ: Աւետարանը, եկեղեցւոյ հայրերը, սուրբերը երբէք արհամարհանք և ապստամբութիւն օրինաւոր իշխանութեան դէմ չեն ուսուցել, Աւստին և Բոնուսէլլին և լինի իշխանութիւնը՝ Աստուծոց է, և մենք յարգանք ու հնազանդութիւն ցոյց տալ պարտական ենք, այդ և կաթողիկական վարդապետութիւնը, և ով խօսքով կամ գործով ուրիշ բան է սովորեցնում, ով քօղարկեալ բարութանքներով կամ յայտնի արհամարհանքով մշտական կարգաւորեալ կոխ և վարում հրապարակային իշխանութեան դէմ՝ նա կողմնակից չէ Քրիստոսի և նորա եկեղեցւոյն:

Այս շրջաբերականը բաւական ազմուկ հանեց և հարկաւ անախորժ փիճակի մէջ գրեց ծայրահեղ կղերականներին, որոնք աշխատում են կամ լռութեան տալ այն, կամ ծաղրով անցնել և ցոյց տալ իրրե նպակապետի ասածները միայն իւր թեմում եղած ինչ ինչ զիջումների են վերաբերում անկարելի է իրրե եթագրել, որ մի նպակապետ համարձակուի պախարակել այն, ինչ որ պապը գովում է և պաշտպանում, և ինչ և ինչ է, այս բոլոր երկու թեմերը ցոյց են տալիս որ կաթողիկ կղերականութիւնը, ի պաշտպանութիւն պապական իշխանութեան և հակառակ դասի՝ ընդունակ է նաև յեղափոխութիւնը քաջալերելու:

Սակայն կառավարութիւնն ևս իւր կողմից չի խնայում ազգու միջոցներ ձեռք առնել, այն անքրբեր փակելու համար, որոնց միջոցով կղերը իւր հակապետական հայեացքները տարածում էր ժողովրդի մէջ, Այսպէս, դադարեցրած են մի շարք

կղերական թերթեր, լուծուած զանազան թեմական և ծխական ընկերութիւնների ժողովներ, և ինչ, Այդ ընկերութիւնների մէջ ամենամեծերից և աչքի ընկնողներից մէկը ս. Պետրոսի ակումբն է, որ նպատակ ունի ուխտագնացութիւնը դէպի Հռոմ զարգացնել և ամէն զիւրութիւններ ընձեռել ուխտաւորներին, Հռոմի քաղաքագլուխը կանչելով այդ ընկերութեան նախագահ նպակապետին՝ յայտնում է, որ պետութիւնը կարգադրել է վերացնել այդ ընկերութիւնը՝ պահելով նորա խնամքի ներքոյ եղող բարեգործական հաստատութիւնները, նպակապետը բողոքում է այդ կարգադրութեան դէմ, առարկում որ առանց ընկերութեան այն հաստատութիւնները գոյութիւն չեն կարող ունենալ և ինչ, բայց հարկաւ կառավարութիւնը վարում է այնպէս, ինչպէս պետութեան շահերն են պահանջում:

Նոյն ինքն Հռոմբն թագաւորը Տուրինի արքեպիսկոպոսի միջոցաւ մի նամակ է ուղղել պապին, որի մէջ բացատրում է, թէ որչափ հակառակ է կղերականների վարմունքը կաթողիկական սկզբունքներին և պապ, աթոռի շահերին և հասկացում է, որ պապի պաշտպանն էլ թագաւորն է, որ մինչև թագ, պալատը կործանուի՝ վատիկանում քար քարի վերայ չի մնայ, Պապը՝ հակառակ իւր զիւնապետ կարգինալի խորհրդին, ընդարձակ պատասխան է գրել այս նամակին, որի մէջ ասում է, թէ բոլոր խոսութիւնները նոր հայեցողութիւնների և թագաւորի Հռոմում իշխելու հետեանքն են, և թէ ինքը դէմ է այդ բոլորին, նա կնքում է սիրալիւր խօսքերով յոյս յայտնելով, որ այդպիսի շփոթութիւններ այլ ևս չեն կրկնուի: Անհամբերութեամբ սպասում են, թէ ինչքոր պէտք է պարգուին այն բազմաթիւ թղթակցութիւններից, որոնք կառավարութեան ձեռքն են անցել ձերբակալութեանց միջոցին, Պետութեան և եկեղեցւոյ մէջ յարաբերութիւնը խիստ լարուած է բնականաբար:

— Իտալիոյ Տուրին քաղաքում ներկայումս տեղի ունեցող ցուցահանդէսի առթիւ հանդէս է գրուած նաև այդ քաղաքի ամենամեծ սրբութիւնը՝ «Տիրոջ պատանքը», Թէպէտ մի քանի ուրիշ քաղաքներ ևս ս. պատանք ունին, բայց տեղական աւանդութեամբ Տուրինում պահուածը նոյն իսկ այն կտաւն է, որի մէջ պատած էր Փրիչի մարմինը և պահել է իւր վերայ նորա ամբողջ մարմնի զրոյմը՝ վերքերի հետքերը, փշեայ պսակի և գլխի մտկերի նշանները և ինչ, Այդ սրբութեան մասին պատմական ծանօթութիւն կայ միայն 1099 թ.-ից այս կողմ, երբ առաջին խաչակրների Նրուսագէմն առած միջոցին քաղաքի քրիստոնէայ բնակիչները ուրիշ սրբութեանց հետ այդ ևս նոցա հանդէպ դուրս բերին, Կէս դար յետոյ նա անցաւ Սափրեան իշխանական տան ձեռքը և 1578 թ.-ից ի վեր

գտնում է Տուրինում, Սափոյան տունը՝ այժմեան Իտալիոյ Թագաւորական ընտանիքը, համարուում է դեռ այդ սրբոյ Թեան մերձաւոր խնամողն, և միայն այդ ընտանիքի անդամներն իրաւունք ունին նորան անմիջապէս մերձենալու. ուրիշ բոլոր մահկանացուներին խստիւ արգելուած է դիպչել նորան: Ս. պատանքը՝ ի ցոյց և յերկրպագութիւն դրուում է շատ քիչ անգամ, սովորաբար Սափոյան տան հետ կապուած մի նշանաւոր զէպքի՝ օր. Թագաժառանգի պսակադրութեան առթիւ, ներկայ Թագաժառանգի, Չերնոգորիայի Էդիկէն իշխանուհու հետ պսակուելու միջոցին հանդէս չբերուեցաւ նա Տուրինի արքեպիսկոպոսի յատուկ խնդրանք, որպէս զի ներկայ տարուայ ցուցահանդէսն օգնէ սրբութեանն աւելի վարկ և շուք տալու: Յիւրաւի աշխարհի ամէն կողմերից եկած ուխտաւորների անհամար բազմութիւնը խռնուում է այժմ անդադար Տուրինի մայր եկեղեցւոյ ներսն ու դուրսը:

— Ամերիկական եկեղեցական թերթերում շատ է խօսուում վերջին ժամանակ այն յառաջագիմութեան մասին, որ կաթոլիկ եկեղեցին անում է այժմ Միացեալ նահանգների մէջ, նոյն իսկ Բոստոն քաղաքը, որ բողոքականութեան անդաժայրն է եղել միշտ՝ ուր առաջին անգամ հաստատուեցան Անգլիայից հալածուած պուրիտանները, պապականների ձեռքն է անցել, ասում են: Իրաւ է մեծ քանակութեամբ իրլանդացիների գաղթելով կաթոլիկ տարրը բաւական զօրացել է այս տեղերում: Բայց բողոքական գլխաւոր թերթերը մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայում տարածուած լուրերին և համարում են պապականների կողմից արհեստական կերպով ուղղրած չափազանցութիւններ:

— Միացեալ նահանգների մի քանի եպիսկոպոսներ վերջերս մի շրջաբերական հրատարակեցին, որով հրապարակային աղօթքներ են սահմանում սպանացւոց դէմ տարած վերջին յաղթութիւնների առթիւ, և առհասարակ բուռն հայրենասիրական եռանդ են արտայայտում: Պապ. աթոռի ներկայացուցիչը Վաշինգտոնում իւր հաւանութիւնն է տուել այդ շրջաբերականին, բայց ասում են՝ նա գաղտնի յանդիմանութիւն կստանայ դորա համար վատիկանից, որ կամենում է խստիւ չեղծութիւն պահպանել այս խնդրում:

— Հաղորդում են, որ Մադագասկար կղզու մէջ, Ֆրանսիացիների ձեռքն անցնելուց յետոյ, կաթոլիկութիւնը շատ արագ կերպով զօրանում է: Անգանարիվ մայրաքաղաքում, ուր առաջ զուտ բողոքականներ էին, այժմ կաթոլիկները 3000-ից աւելի դպրոց յաճախող աշակերտներ ունին, մինչ բողոքականներին 1500-ից պակաս է: Յիսուսեանները մի բարձր. դպրոց են շինում այժմ, որ աւելի արձակ կլինի քան բոլոր բողոքական դպրոցներն ի միասին:

— Ֆրանսիական—բողոքական մի լրագրում հետաքրքիր տեղեկութիւններ են հաղորդուած Ֆրանսիոյ կուսանոցների մասին, որոնցից երեւում է, թէ ինչ փոփոխութիւններ է կրել բարեպաշտութիւնը այս դարու կաթոլիկ Ֆրանսիայում: 100 տարի առաջ յեղափոխութեան միջոցին այստեղ կային 37,000 միանձնուհիք, 1866 թ.-ին նոցա թիւն արդէն 86,000-ի էր հասնում. իսկ այժմ արդէն 128,000 է:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ.

Պերմանիս:

Առեստամակոն համայնական համաժողովրդ. — Ահա քանի տարի է մենք հետեւում ենք այս ժողովների ընթացքին՝ համոզուած լինելով, ինչպէս աշխատել ենք մի անգամ փոքր ի շատեւ ընդարձակօրէն բացատրել*, որ ոչ միայն գերմանական այլ և կարելի է ասել ամբողջ քրիստոնեայ քաղաքակիրթ աշխարհը զբաղեցնող մի շարք կարեւոր խնդիրներ ամենաշուրջ կերպով ուշադրութեան են առնուում այստեղ և բոլորիս համար հետաքրքրական բացատրութիւններ գտնում: Համաժողովը չորս տարի դուրս տեղից տեղ փոխադրուելուց յետոյ այս տարի կըրկին իւր ծննդավայրը՝ Բերլին, վերադաձաւ և գումարուեցաւ յունիս 1-3 ին, Ահամայ հարց պէտք է զարթնէր ուրեմն, թէ որչափ փոփոխութիւն է կրել նա այս ժամանակամիջոցում և ինչ համեմատութիւն կայ նորա այժմեան և Բերլինից հեռանալիս ունեցած վիճակի մէջ: Այդ համեմատութիւնն աննպաստ չէ համաժողովի համար. շնայելով որ նա այս ժամանակամիջոցում շատ արկածների է հանդիպել՝ պետութիւնն առհասարակ անբարեհաճ կերպով է վերաբերուել դէպի նա, մի ստուար խուճր բարեկամների, ինչպէս օր. Շտեօկկեր և իւրայինք, թողել հեռացել են: շնայելով նաեւ, որ համաժողովին մասնակցել չկարողացան նորա մի քանի առաջնակարգ և հասարակութիւն գրաւող ներկայացուցիչները, ինչպէս Ա. Վաքներ և Նաուամանն և մի քանի ուրիշ կողմնակի խանգարումներ արգելք էին գործի յաջողութեան, այնուամենայնիւ ժողովականների թիւը հասաւ հետզհետէ նախնիքաց ամենայնաջող տարիների չափին, և ուրեմն համաժողովը վերադարձած եղաւ Բերլին աւելի զօրացած ու ամրացած, առանց կորցնելու իւր եռանդն ու ոգեւորութիւնը, որ զգալի էր հենց նորա բացման միջոցին մըշտական նախագահ Նորբէի արտասանած եռանդուն ճառից: Իրեւ նշան հակադրութիւնների մեղմացման և աւելի խաղաղ ու բարեկաջող ապագայ խոստացող մի պարագայ կարելի է համարել նաեւ այն, որ ե-

րեք նախարարութեանց ներկայացուցիչներ մասնակցում էին համաժողովին և այդպիսով մի քանի տարիներէ ի վեր կառավարութեան հետ ընդհատուած կապը կրկին նորոգուեցաւ:

Առաջին օրը, յունիսի 2ին, կարգացուեցան երկու հրապարակախօսութիւններ, որոնցից մէկի նիւթն էր «Աւետերի բռնած դիրքը դէպի իւր ժամանակի համայնական շարժումները», միւսին «Բանուորական կազմակերպութիւններ», Առաջին հրապարակախօսը, Գրայֆալպի համալսարանի դասախօս լից. Լեցիուս՝ նպատակ էր դրել զուտ պատմական հիմունքներով, առանց գեղեցիկացնելու պարզել Լուտերի հայեացքները եկեղեցական և աշխարհական իշխանութեանց փոխադարձ յարաբերութեան մասին և նորա թշնամական վերաբերումը դէպի «Գիւղացիների յեղափոխութիւնը», որ այնչափ յարձակումների և վէճերի տեղիք է տուել: Երկրորդը՝ Լայպցիգի համալսարանի ուսուցչապետ Շտիգա, կամենում էր ցոյց տալ բանուորական ընկերութիւններ կազմակերպելու օգուտը՝ նոցա մէջ բարոյական կեանք և ողջմիտ աշխարհայեցողութիւն զարգացնելու համար: մինչև այժմ այդ նպատակով եղած փորձերի թերի կողմերը և ուղղելու միջոցները: Սակայն համաժողովի ամենից աւելի ուշադրաւ և ընդհանուր հետաքրքրութեան արժանի մասը կազմում էր յաջորդ օրուայ Chr. Welt-ի խմբագիր պատտոր Պադէի կարգացած հրապարակախօսութիւնը, որի նիւթն էր «Կործարանական բանուորների կրօնական—բարոյական մտածմանց աշխարհը»: Հասկանալու համար, թէ ինչու այս խնդրի ուսումնասիրութիւնը չափազանց հետաքրքրական է, պէտք է ի նկատի ունենալ, որ նոյն այն մեր ժողովրդի աւելի միջին դասի այդպէս կոչուած ինտելիգենցիաների, մէջ տարածուած և աւելի ու աւելի տարածուող ազատամտական գաղափարները կրօնի ու բարոյականութեան մասին՝ Եւրոպայում ստորին բանուոր դասակարգի մէջ են տարածուած, և որովհետև այդ դասակարգը ժողովրդի մի խոշոր մասն է կազմում, այն ամբողջ, որ նոր գաղափարների ազդեցութեան տակ անխոհեմ շարժումներ անել և հասարակական բոլոր կարգերը, քաղաքակրթութեան բազմաթիւ բարիքներ ոտքի տակ տալ է սպառնում: ուստի բնական է, որ ժողովրդի իսկական շահերի համար մտածող և համայնական հարցերին կանոնաւոր ուղղութիւն տալ ձգտող մարդիկ աշխատեն ծանօթանալ նորա աշխարհայեցողութեան հետ և իմանալ այդպիսով, թէ որտեղից պէտք է գործ սկսել և ինչպէս յառաջ տանել: Այս նպատակաւ Պադէն աշխատել է ժողովի չափուած նիւթեր անմիջական աղբիւրից, որոնց հիման վերայ նա իւր զրուածքը երկու մասի է բաժանում. առաջին մասի մէջ ներկայացնում է երկու անձնաւորութիւններ՝ իրրեւ ընդհանուր տիպ սոցիալիզմո-

կրսմների մէկը որ հետզհետէ կարուում է քրիստոնէական շրջաններից և այդ շրջանի մէջ մտնում: միւսը, որ ըստ ամենայնի պատրաստ է և իւրացրել է բոլորովին այդտեղ իշխող հայեացքները: Երկրորդ մասի մէջ նա յառաջ է բերում մի քաղաքական այն պատասխաններից, որ նա ստացել է նախօրոք առանձին թերթերով բանուորական շրջաններում ցրուած մի շարք հարցերի համար: Այդ հարցերով նա կամենում էր իմանալ, թէ բանուորներն ինչ գաղափար ունին՝ զանազան դաւանութիւնների եկեղեցւոյ և հոգեւորականութեան, քաղրդի նշանակութեան, եկեղ. տոների և նոցա կրօնական արժէքի, մկրտութեան և այլ խորհուրդների և ձէսերի, Աստուածաշնչի, Քրիստոսի, Լուտերի, Աստուծոյ, տրարչադործութեան, հրաշքների, ընտանեկան կեանքի և այլ նման խնդիրների մասին: Ստացուած պատասխանները ցոյց են տալիս, որ բանուոր դասակարգի մէջ տիրապետում է բնապաշտական աշխարհայեցողութիւնը, որ գիտութիւնն ամենակարող ոյժ է համարուում և չափազանց մեծ նշանակութիւն է տրուում բնական գիտութիւնների արած յառաջդիմութեանը, ըստ այդմ և Գեանքը սահմանափակուած է համարուում միայն այս աշխարհում, նորա մէջ են տեսնուում բոլոր ձգտելի բարիքները, Բնականաբար այստեղ շատ դեր են խաղում զանազան նախապաշարումներ, սխալ և թերի գաղաղութիւններ, չհասկացուած մտքեր, մարդկային թուլութիւններ և կրքեր, բայց Պադէի յառաջ բերած փաստերը աւելի պայծառ և յուսալից գոյներով են պատկերացնում բանուորների բարոյական-կրօնական աշխարհայեցողութիւնը, քան շատերը կարծում էին, և նա ինքն այդ յուսատու կողմի հիմն համարում է. ա) այն յարգանքը, որ դէպի Յիսուս Քրիստոսի անձնաւորութիւնը տածում են սոցիալ-դեմոկրատիական կուսակցութեան եռանդուն անդամներն անցած. բ) այն աչքի ընկնող նշանակութիւնը, որ տրուում է արդարութեան և ընկերական սիրոյ գաղափարներին. գ) սորա հետ կապ ունեցող այն հանգամանքը, որ քննադատուում է ոչ թէ քրիստոնէական, քաղաքականութիւնը, այլ այն, որ քրիստոնէական ըստ արժանւոյն չեն կատարում նորա պահանջները. դ) այն սերտ կապը, որ բազմաթիւ բանուորներ պահել կամ վերահաստատել են քրիստոնէութեան հետ, չնայած սոցիալդեմոկրատիայի բոլոր ջանքերին: Այս գիտողութիւնների վերայ յեշուելով նա բանուորական շրջանների մտեւնալու և նոցա մտաահութիւնը դէպի քրիստոնէական կրօնը և եկեղեցին դրաւելու համար՝ մի քանի առաջարկութիւններ է անում, որոնցից մանաւանդ այն կէտը տաք վէճերի առարկայ եղաւ, թէ «ստեղծագործութեան պատմութիւնը օ. Գրքի մէջ պէտք է բացատրուի ոչ թէ իրրեւ մի պատմական տեղեկութիւն աշխարհի սկզբնաւորութեան, այլ իրրեւ կրօ-

նական վարդապետութիւն կամ քարոզ Արարիչ Աստուծոյ մասին»։ Ամէնքն ընդունում են, որ այս կէտը գալթակցութեան մի մեծ պատճառ է, որ շատ կիսակիրթ մարդիկ ստեղծագործութեան պատմութիւնը քրիստոնէական կրօնի հիմնաքարը համարելով և հակառակ գտնելով այն գիտութեան ցուցմունքներին՝ հետեւեցնում են, թէ քրիստոնէական կրօնն ինքնին անհիմն է ու հակառակ գիտութեան, բայց ինչպէս պէտք է գալթակցութեան առաջն առնել՝ այդ նկատմամբ տարբեր կարծիքներ յայտնուեցան և իրրե միջին ճանապարհ ընդունուեցաւ հետեւեալ եզրակացութիւնը. «Համաժողովը եկեղեցւոյ ստիպողական պարտականութիւնն է համարում ցրել այն երեւոյթը, իրրե թէ քրիստոնէական հաւատը հակառակ է բանութեան շրջանների դէպի կրթութիւն ունեցած եռանդուն ձգտման, և ամէն միջոց գործ դնել, որպէս զի աւետարանը իւր անկասկածեամբ բոլորովին որոշուի իւրաքանչիւր հին կամ նոր բնական տեսութիւնից»։

Այսպէս զոհարանական աղօթքով փակուեցաւ համաժողովը, ինչպէս և սխուիլ էր։ Նոյն օրը ճաշից յետոյ պրոֆ. Սողեւնի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ «Աւետարանական—համայնական կանոնային ժողովը» ուր օր. Մարի Մէլիէն կարգաց անպատշապար և բարոյապէս փառնալուծ երիտասարդութեան խնամելու գործի մէջ կանանց ունենալիք մասնակցութեան մասին։

ՄԱՐԻ ԱԹԲՈՒ.

Նորին Վեհափառութիւն Ազգիս Սրբազնագոյն Հայրապետը յունիս 20-ին «Գիւտ Նշխարաց» տօնին, շքեղ հանդիսով եպիսկոպոսական օծմամբ պսակեց երեք ասանկահագատակ վարդապետների՝ Բարձր. հ. հ. Մազաքիա Տէրունեան, Յովսէփ Սարաջեան և Սահակ Այվասեան։ Պատարագիչ էր Դեր. Արիստակէս և խորտաւիլակ Դեր. Անանիա եպիսկոպոս. սպասաւորում էին մի քանի վարդապետներ։ Չնայելով որ ձեռնադրութեան լուրը ուշ տարածուեցաւ՝ Երեւանից և ուրիշ շրջակայ տեղերից բաւական մեծ բազմութիւն էր ժողովուելը բայց այնչափ, որ ներկայ եղողներն այս փառատոր հանդիսի մանրամասնութիւններն աւելի լաւ դիտել կարող էին, քան եթէ սովորաբար յաջողուում է շատերին՝ ամբոխի չափից աւելի խոնուելուն։

պատճառաւ։ Երբ կարգն եկաւ այն հարցման, թէ ի՞նչ վկայագրով են ձեռնադրուում նորընծայ եպիսկոպոսները՝ յայտնուեցաւ, որ Տ. Մազաքիա եպիսկոպոս ձեռնադրուում է առաջնորդ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Տ. Յովսէփ եպիսկոպոս Ամերիկայի Եպիսկոպոսական հայոց և Տ. Սահակ եպիսկոպոս Ատրպատականի թեմի համար։ Օծման և մատանիների բաշխման կարգը կատարելուց յետոյ Վեհափառ Հայրապետը յայտնեց, որ խիստ յոգնած լինելով քարոզ խօսել չի կարող և ստիպուած է ուրիշ պատահ հասնի թողնել։

Յաջորդ օրը, կիրակի, պատարագիչ էր աւագագոյնը նորընծայ եպիսկոպոսներից՝ Տ. Մազաքիա։ Սրբազանն էր հոգացել նոյն օրուայ միաբանական սեղանի ծախքը։ Ծաշի միջոցին Կարապետ վարդապետը միաբանութեան կողմից բարեմալթութիւններ անելով՝ Դեր. Մազաքիա եպիսկոպոսի և նորա օծակիցների համար կենաց բաժակ առաջարկեց։ Տ. Մազաքիա սրբազան պատասխանելով այդ բարեմալթութիւններին՝ ասաց, թէ իրեն քաջ յայտնի են այն ծանր պարտականութիւնները, որ իւր վերայ դնում է ընդունած բարձր աստիճանը՝ անձուէր քաջ հովուի պաշտօնը, արդի հանգամանքներում. բայց երբ Վեհափառ Հայրապետը վստահութիւն է ունեցել այս վեհ հոգման հրաւիրելու յոյս ունի, որ Նախախնամութիւնը կարողութիւն պէտք է պարգեւէ կատարելու այն ծանր պարտականութիւնները, և ս. Էջմիածնի միաբանութիւնը, որի անդամ գրուեցաւ այս օրից, իւր սրբանուէր աղօթքներով պէտք է աջակցէ առաջը բացուած ասպարիզի վերայ։ Սրբազանը կէքից իւր խօսքը Վեհափառ Հայրապետի և միաբանութեան կենացն առաջարկելով։

Հինգշաբթի, ս. Սահակայ և Մեսրոպայ տօնին, Օշական ս. Մեսրոպի շիրմին ուխտ գնացին կրկին մի խումբ միաբաններ և ժեմարանի աշակերտները։ Պատարագիչ էր Տ. Սահակ նորընծայ եպիսկոպոսը. ժողովուած էր տեղացիների և ուխտաւորների բաւական մեծ բազմութիւն։ Պատարագից յետոյ՝ հոգեւորական դասը, նորընծայ Դեր. Յովսէփ եպիսկոպոսն ի գլուխ խաչի շարական երգելով գա-